

הרב רפאל ברוך טולידאנו

בני ברק

בדין נ"ט בר נ"ט

א.

חולין קיא ע"ב: "דגים שעלו בקערה רב אמר אסור לאכלן בכותח, ושמואל אמר מותר לאכלן בכותח, רב אמר אסור נותן טעם הוא, ושמואל אמר מותר נותן טעם בר נותן טעם הוא". ובדברי רב פי' רש"י שם (ד"ה אסור לאוכלן בכותח), אסור לאכלן לפי שהבשר נותן בהם טעם, עיי"ש.

ומבואר מדברי רש"י וכן מעיקר דברי רב, דאיכא נתינת טעם גם בנ"ט בר נ"ט, כמש"כ רש"י שהבשר נותן בהם טעם, וא"כ צ"ב טעמו של שמואל שמתיר, והרי קיי"ל דטעם כעיקר, וא"כ כל שיש בו טעם בעינן לאוסרו מחמת הטעם שבו, ומה לי טעם ראשון מה לי טעם שני.

ויתר על כן צ"ב מהא דפסק השו"ע (סי' צו ס"ג), דפת שאפאו עם הצלי ודגים שצלאן בתנור אחד עם הבשר אסור לאכלם בחלב, וטעמא דמילתא לפום ריהטא היינו משום דריח הבשר נרגש בהו, ומחמת הריח אסור לאוכלו בחלב, וא"כ אם מצינו דבנ"ט בר נ"ט איכא טעם בשר, צ"ב דמאי שנא האי טעם שני מריח דאסור לאוכלו בחלב, (וכן פסקינן כשמואל דמותר) וצ"ע.

ועוד צ"ב דהרי אפילו טעם קלוש אסור, כגון אם נתערב בב"ח דכ"ז שאינו בטל בשישים אסור הוא, וא"כ נמצא דאפי' טעם קלוש אסור, ומ"ט בנ"ט בר נ"ט שרי, הא פעמים שטעם שני יהיה הרבה יותר מאחד ממ"ט, ולא גרע מאחד ממ"ט דאינו בטל, וצ"ב.

ב.

ונראה, דהנה עיקר איסור בשר בחלב ילפינן מקרא דלא תבשל גדי בחלב אמו, ומבואר במקרא זה דתרי מילי בעינן לאיסור בב"ח, שיהא גדי וחלב ושתהא דרך

בישול, וטעמא דבעי דרך בישול הוא משום נתינת טעם, והיינו דע"י נתינת הטעם מזה לזה הם מתהווים לאחד, ובכך אסרה תורה.

ומלבד עיקר דין בב"ח עוד חידשה תורה דטעם כעיקר, וילפינן ליה מקרא ד'משרת'. ויש לחקור מאי נתחדש בהאי קרא דמשרת, האם עיקר החידוש הוא דהטעם אסור כמו הדבר עצמו, או דהאי מילתא דטעם נחשב כגוף הדבר ואסור לא בעי קרא, ומאי דילפינן מקרא הוא דאף לאחר שהטעם נבלע בטעם אחר, דמצד עצמו הרי הוא מתבטל בטעם האחר, חידשה תורה בהאי קרא ד'משרת', דכל זמן שמורגש הטעם בתערובת, יהיה אסור ואינו בטל בדבר השני (ועיין בספר חידושי ר' חיים הלוי פ"י הי"ב שהאריך בזה).

ואי נימא כהאי לישנא בתרא דאמינא, דעיקר חידושי דילפינן מ'משרת' הוא דאפילו בגוונא דנתערב במקום אחר, כל זמן שמורגש טעמו אינו חשוב כתערובת. והרי הוא כעומד בפני עצמו, דבשל דין דטעם כעיקר אין הוא בטל בתערובת. מצינן למימר דאף דזכינו לדין דהטעם חשיב כבשר אף שנמצא במקום אחר, וכל זמן שטעמו מורגש אינו מאבד את שמו שהיה עליו, עכ"ז אית ביה חידוש טפי בגוונא דנבלע בתוך הקדירה, דאף בכה"ג ייחשב 'בשר' להיאסר בתערובת חלב.

והיינו משום דלאיסור בשר בחלב בעי תערובת של גדי וחלב אמו, ומעתה בגוונא דאיכא טעם ראשון אמרינן דמפני טעמו חידשה תורה דהגם שהוא נמצא במקו"א עכ"ז חשיב עדיין בפני עצמו, והרי הוא נחשב לבשר בכדי לאסור בתערובת חלב. אמנם כל זה סגי לגבי טעם ראשון, אולם לגבי טעם שני לא סגי בכך, דאף דמדין טעם כעיקר טעם הבשר עצמו אינו מתבטל בקדירה עצמה, עכ"ז כשנותן טעמו מחוץ לקדירה בתערובת שניה לא חשיב בשר, אלא הרי הוא טעם היוצא מתוך הקדירה. אמנם, יש בו אף טעם מורגש של בשר, כפי שמשמע מרש"י, וכן הוא מסתבר דלא נחלקו רב ושמואל במציאות, אבל אין לדון בו כמציאות של בשר בגלל הטעם, מכיוון שהטעם כבר נתערב בקדירה. לפיכך, כשבא טעם הבשר היוצא מהקדירה לדבר שלישי שהוא הכותח, הרי כבר בטל שם בשר שבו, וכל כי האי אינו נאסר באיסור בשר בחלב, דחסר בשם בשר שבו, כ"ז שאינו בטעם ראשון, ולפיכך סבר שמואל דנ"ט בר נ"ט שרי.

וע"פ האמור מיושב מאי דקשיא לן בעיקר האי דינא דנ"ט בר נ"ט. דמהא דטעם כעיקר לא קשיא, דשאני התם דשם בשר איכא על הטעם ולפיכך נאסר,

האוצר ♦ גיליון ט"ז

משא"כ בטעם שני, שנתרחק ממקור הוויתו איכד שם בשר דיליה, ואינו אוסר תערובת חלב. ולפיכך לא קשיא אף מהא דפעמים דטעם שני טעמו חזק מטעם שבתערובת בב"ח דאוסר עד שישים, דהתם אף שקליש טעמיה כיון דשם בשר עליה אוסר טעמו כיון דטעם כעיקר אף בטעם חלש כי האי, אבל בטעם שני, דפקע שם בשר מיניה, אף דטעמיה אלים אינו אוסר, מכיוון שאין דנים אותו כטעם בשר.

ומיושב נמי דלא קשיא מהא דריח, דאמרינן דנאסר מפני שריח הבשר נרגש בו, דהתם דהטעם נרגש מכלי ראשון, ואמרינן דגם ריח של בשר אוסר מדרכנן, דריח יש בו ממשות, לפיכך שפיר יכול להיקרא טעם בשר, דאמרינן ביה דטעם כעיקר להיחשב בשר. אמנם בטעם שני, שהוקלש טעמו ונתרחק ממקורו, שבא מבליעה שנבלעה שהוחלש טעמו, בזה לא חשיב טעם כעיקר כדי להחשיבו בשר, ואינו נחשב אלא טעם קדירה, ולפיכך לא חשיב תערובת של בשר בחלב, ודו"ק.

ג.

והשתא דזכינו לעיקר הטעם דנ"ט בר נ"ט, מתבארים על נכון עוד כמה פרטים שנאמרו בפוסקים בהאי עניינא.

דהנה הב"י (יו"ד סי' צ"ה) הביא שכתב הרשב"א דלא אמרינן דין היתר דנ"ט בר נ"ט אלא באיסור בב"ח, אבל בשאר איסורים לא מתירים משום האי דינא דנ"ט בר נ"ט, ולעולם הוא אוסר כל זמן שמורגש טעמו. ועיי"ש, דכל מאי דאמרינן דנ"ט בר נ"ט שרי היינו דוקא בדבר היתר שלא יחול עליו איסור.

ולכאור' הדברים צ"ב, דמאי שנא היתר מאיסור, ומפני מה דוקא לבב"ח אמרינן דנ"ט בר נ"ט שרי. ובאמת יש אומרים דבשאר איסורים הוא מדרכנן, דגזרו אטו טעם ראשון, משא"כ בב"ח דלא גזרו. אולם, הפמ"ג ועוד סוברים דהוא מדאורייתא, דבשאר איסורים אוסר אף בנ"ט בר נ"ט, וצ"ב עיקר דינא- מאי שנא מבב"ח, דשרי כשאינו טעם ראשון.

ולמשנ"ת אתי שפיר, דבכל האיסורים, דהדבר כבר אוסר מצד עצמו, אמרינן דכל דאיתא לטעמו האיסור אינו פוקע אפי' לאחר כמה בליעות ופליטות, משום

דהאיסור חשוב מחמת עצמו ואינו מתבטל, ולפיכך כל זמן שהוא מורגש אינו מתבטל בכל מקום שהוא נופל. משא"כ בב"ח, דהבשר מצד עצמו הוא היתר, ורק מחמת התערובת בחלב באנו להחיל עליו איסורים, בהא אמינא דאין לך אלא חידוש, דהתורה אסרה בשר וחלב ע"י בישול של גדי בחלב אמו, ולפיכך כל שאינו חשיב בשר גמור א"א לאסור ע"י תערובת קלושה זו. ממילא, אם הוא טעם ראשון אסור, דחשבינן ליה כבשר עצמו, דרבינן ליה מקרא ד'משרת', אבל אם הוא טעם שני, שהוקלש טעמו ונבלע במקום אחר ונפלט אינו חשוב לבשר, ולפיכך אין בכוחו לאסור את התערובת הזו באיסור בשר בחלב, דפקע שמו מעליו, ודו"ק.

ד.

ומבואר נמי הא דאיתא בשו"ת רע"א (סימן צ"ד), דבאוכל עצמו ליכא להיתר דנ"ט בר נ"ט, אלא דוקא אם נבלע בתוך הקדירה, דרק בכה"ג חשיב נ"ט בר נ"ט, אבל כשמאכלים מדובקים ומעבירים טעם מאחד לשני חשיב שפיר בליעה כדי להחשיבו בשר, ואסור גם בכמה טעמים, עיי"ש.

ולמשנ"ת מבוארים דבריו, דבקדירה איכא שני חסרונות: א. טעם שני, ב. הורחק טעמו מהמקור ונתבטל בתוך הקדירה. אולם, כשלא נבלע בתוך הקדירה אמרינן דכל זמן שהוא נמצא בתערובת אחת ואית ביה לטעם הבשר, שפיר נחשב שם בשר עליו אף שנפלט מדבר שאינו בשר, שכל שלא נבלע בגוף הקדירה לא חשיב שנפרד טעמו מהבשר הראשון והרי הוא נידון כבשר, דמאי דאמרינן הכא שאין חשיב שם בשר עליו, היינו מפני שנבלע בקדירה, וע"י שנבלע בקדירה נתבטל טעמו ולא נחשב מחמת עצמו, דהקדירה לעולם לא נחשיבה אותה כבשר, הגם דאית בה טעם בשר. אכן, כשהבליעה אינה בקדירה אלא באוכל אחר, כיון שהוא מחובר בבשר עצמו שפיר י"ל דנחשב ששמו עליו, והבליעה היא מהבשר, דהאוכל הראשון נחשב לבשר, והטעם השני בא מתבשיל של בשר, ולפיכך לית ביה התירא דנ"ט בר נ"ט, וחשיב שפיר תערובת בשר בחלב, ודו"ק.

ומתבאר עוד מש"כ הגרע"א שם, דאם בשעה שבישול איתא לבשר על גבי הקדירה, לא חשיב נ"ט בר נ"ט להתירו, דכל ההיתר דנ"ט בר נ"ט היינו כשטעם

הבשר נבלע בקדירה והיא נתנה הטעם לאחר זמן, אבל באותו שעה שנמצא הבשר עליה לית בה התירא דנ"ט בר נ"ט. וצ"ב טעם הדבר, שהרי סו"ס הוי נ"ט בר נ"ט. ולמבואר י"ל, דכשהבשר נמצא בעין על הקדירה, ומתוך כך עובר טעמו לתבשיל שבתוך הקדירה, בהא אמרינן דהתבשיל קיבל את טעמו ישר מהבשר, והקדירה אינה אלא דרך להעביר את הטעם בין הבשר לתבשיל, ובכה"ג יש את שם הבשר עליו, מפני שלא היה זמן שהקדירה בלעה ונתבטל טעם הבשר בקדירה, אלא מיד עבר טעם הבשר עצמו, ולפיכך שפיר נחשב תבשיל של בשר גם מה שבתוכו, ואסור בתערובת זו משום תערובת בשר בחלב, ודו"ק היטב.

